

VIEDOKLIS

RŪTA MUKTUPĀVELA,
kultūrantropoloģe, Latvijas
Kultūras akadēmijas profesore,
rektore:

- Mājas cilvēkam ir atskaites punkts. Viss, kas veido personību, tiek ielikts mājās. Te ikviens iemācās dzīves pamatus, tie ietekmē mentalitāti, psiholoģisko raksturu. Tas attiecas arī uz ikdienas paradumiem, valodu, tradīcijām. Mūsdienās ļoti svarīga ir vietas piederības dimensija. Saka, ka dzīvojam plūstošas identitātes apstākļos, pārvietojamies no valsts uz valsti, no vienas darbavietas uz citu, no laukiem uz pilsētu, dodamies darba un labklājības meklējumos. Visa pasaule kustas neierobežoti gan reālajā, gan virtuālajā vidē. Transports nodrošina šo plūstošo sajūtu. Poļu sociologs un filozofs Zigmunds Baumans rakstīja, ka "es pat nezinu, kur ir manas mājas, tās ir visur un tajā pašā laikā nekur". Šajā situācijā ir ļoti svarīgi apzināties vietas piederību, apzināties, no kurienes esi nācis, kur ir tavas mājas. Tas, īpaši migrācijas apstākļos, dod stabilitāti. Mājas kļūst par drošības, stabilitātes metaforu, kas palīdz tikt galā ar ikdienas izaicinājumiem vienlaigā, kur esam, ko darām.

Vecmāmiņas intuitīvi to ir uzvērušas un kādiem nieciņiem,

zīmēm, simboliem mēģina atgādināt – te ir Latvija, te ir mājas. Te vienmēr esat gaidīti, vieta, kur atgriezties. Svētkos tā ir apzināti neapzināta aicināšana apvienoties, atgriezties drošā, saudzīgā, omulīgā vidē, apstāties un padomāt par dzimtas piederību, par dzimto vietu. Katrs sākums, paņemts rokās, uzrunā, un tas ir aicinājums būt kopā ar savējiem. Metaforiski tevi pārceļ realitātē, kaut nevari būt klāt, bet esi domās, sajūtās ar savējiem. Tā mūsdienās ir liela vērtība.

Tikko biju Amerikā, tikos ar latviešiem. Viņiem latviskās lietas – rupjmaize, ornamentī, kokle – ir ļoti svarīgas. Tās iegūst vēl spēcīgāku nozīmi. Īpaši jauniešu vidē. Viņi iesaistās latvietības uzturēšanā. Ir tādi, kuri trešajā, ceturtajā paaudzē tur dzimuši, bet latvietības kods ir aktuāls. Vecāki stāsta bērniem, no kurienes ir saknes. To nevar nepamanīt. Daudzi pievērsušies latvju rakstu zīmēm, tās ir ne tikai skaistas, bet arī identitātes liecība. Mēs zinām, ko tā nozīmē, un tāpēc ir svarīga.

Vēl gadsimta sākumā globalizācija, virtuālā vide, kas ienāca, šķita kas brīnišķīgs – nav svarīgi no kurienes nāc, visi esam vienādi. Tagad esam noguruši no bezsejainības, bezidentitātes, no pagaidu stāvokļiem. Sākam domāt par vietas un identitātes vērtībām. Agri vai vēl, bet tas notiek.

Sūtījumos saldumi

“Šis ir sirds saldumu sūtīšanas laiks,” saka VAS “Latvijas Pasta” Vidzemes reģiona vadītāja **GUNITA TOMSONE**. Pirms Ziemassvētkiem pasta darbiniekiem nākas apkalpot daudzus patīkami satrauktus cilvēkus, viņi atnesuši mīļus sūtījumus no Latvijas savējiem. “Visbiežāk paņēmas liek saldumus. Ne tikai “Laimas” konfektes, šokolādes,

arī piparkūkas, cepumus, sukādes, kādus dārgākus mājražotāju kārumus,” atklāj G.Tomsone un piebilst: “Paciņās ļoti bieži ir arī kas latvisks no mājām. Tās ir omītes adītas zeķes, šalles ar latviskiem rakstiem, cepurītes, jostas. Arī kādi suvenīri – atslēgu piekariņi, finiera latviskās zīmes.”

“Latvijas Pasta” Vidzemes reģiona vadītāja atzīst, ka ikvienam

sūtītajam jāreķinās, ko drīkst sūtīt paciņā, ko ne, arī sūtījuma svars. Klienti interesējušies, vai drīkst sūtīt medu, speķi. “Drīkst vai ne, atkarīgs arī no valsts, uz kuru sūta. Ziemassvētku laikā paciņas no Latvijas ceļo uz visu pasauli un katrā ir sveiciens no mājām,” saka G.Tomsone. □

Latviskais paaudzēm

Ziemassvētki ir pārsteigumu laiks. Ikvienam gribas tuvajiem cilvēkiem uzdāvināt kaut ko gan sev, gan viņiem ne tikai noderīgu, arī svarīgu. Audēja **DAGNIJA KUPČE** uzsver, ka izpratne un attieksme pret latvisko, lepnums par savu valsti tiek ieaudzināts ģimenē. “Tautieši ārzemēs aizvien vairāk vēlas lepoties ar piederību Latvijai,” pārliecinājusies audēja. Tuvojoties gadu mijai, tapuši vairāki tautastērpi, kas aizsūtīti uz citām zemēm. Dagnija atklāj, ka noaudusi Cēsu tautastērpu, kas aizceļojis uz Koreju. “Viramāte pasūtīja tautastērpu

vedeklai. Viņa ir korejiete. Būs tautastērps arī dēlam,” atklāj audēja un uzsver: “Tautastērpu dāvina paaudzēm. Ar to latviskais šis dzimtas vēsturē ir ierakstīts. Bērni, lai kurā pasaules malā viņi neaugtu, nedzīvotu, saņems to mantojumā. Un arī vēsti par saknēm Latvijā. Cik daudzi latvieši, kad devās trimdā, nepaņēma ikdienā vajadzīgo, bet paņēma tautastērpu. Tas atgādināja par piederību dzimtenei.”

Dagnija novērojusi, ka, dzīvojot citā valstī, latvieši respektē turienes tradīcijas un reizē vēlas būt paši, un ar to lepoties. “Ja valstī, piemēram, Norvēģijā, ir tradīcija

valsts svētkos ģērbt tautastērpu, arī latvieši uz tiem vēlas doties savējā. Viens Piebalgas tautastērps pirms dažām dienām kā Ziemassvētku dāvana aizceļoja uz Zviedriju, Abrenes tautastērps uz Angliju,” stāsta Dagnija.

Dāvanām savējiem vecāki, vecvecāki iegādājas arī maučus ar latviskiem rakstiem, saktiņas, vilnas zeķes, mazbērniem – jostas. “Cimdus gan reti. Lai cik tie būtu skaisti, siltās ziemas attur tos dāvināt,” bilst audēja un pauz pārliecību, ka cilvēkus tālu no mājām iepriecina tas, kas ar tām saistās. □

Kārumi ar Latvijas garšu

ANDREJS PRIEDE jau vairāk nekā desmit gadus dzīvo un strādā Īrijā. Meita un dēls dzimuši tur. Vasarās viņi ciemojas Latvijā. “Mamma regulāri sūta pakas. It kā jau te lietuviešu veikalos var nopirkt daudz ko no Latvijas, arī ciešamu rupjmaizi, bet kārtīga žāvēta visticamāk ir tikai Latvijā. Tikko saņēmu sūtījumu no mājām. “Laimas” konfektes bērniem īpašas emocijas nesagādā, toties pieaugušajiem gan. Mamma gatavotās sukādes ir, nu jau jāsaka – bija -, ļoti garšīgas. Vēl saņēmu žurnālus un, protams, kalendāru. Bez latviešu kalendāra iztikt nevaram. Vilnas

zeķes Ziemassvētku vecīša pakā ir vienmēr. Tās valkājam visi. Latvijas medus ir visgaršīgākais,” pastāsta Andrejs un uzsver, ka ikdienā pietrūkst kādu tikai Latvijā dabūjamu kārumu.

ELĪNA STRAUTA Ziemassvētkos vienmēr ir Latvijā. Tad tuviniekiem atved dāvanas no Francijas. Parasti tas ir siers, kāds vīns. Bet pašai vislielākais prieks Ziemassvētku dāvanās saņemt vilnas zeķes, kādu oriģinālu cepuri, šalli ar latviskiem rakstiem, ko apbrīnojuši daudzi kolēģi Francijā. “Kad braucu prom, īpaši jau ar

mašīnu, tad ar Latvijas labumiem ir vairākas somas. Noteikti rupjmaize un žāvēta gaļa, kausētie “Dzintara” sierīņi, kefirš. Kefīru un gaļu esmu vedusi arī lidojot. Mamma ir sažāvējusi gailenes, tās gatavosim īpašās reizēs. Vēl arī kaltētas dilles, jo tādu Francijā nav. Un saulespuķu sēklas. Tur var nopirkt ļoti sālītas, tikai putnu barībai domātas ir kaut cik līdzīgas mūsējām. Toties ķirbju sēklu izvēle ir ļoti liela,” pastāsta Elīna, piebilstot, ka ar laiku jau pierod pie tās valsts virtuves, kurā dzīvo, iepazīsti vēl citas, bet tomēr kārojas pēc kā bērniņā pierasta. □

Dāvanās māju sajūta

GUNTAI SIKSNEI dēls Kristaps dzīvo un strādā Īrijā, meita Kristīne Anglijā. Mamma regulāri brauc ciemos. Vairākus Ziemassvētkus pavadījusi pie viņiem. “Lidzi ņemu īstu, laucinieckiski žāvētu gaļu, kādu tur nevar nopirkt, ir vien tāda, kurai dūmi skrējuši garām. Tā kā cepu speķa pīrāgus, bez tiem neiztikt. Vēdu piparkūku mīklu. Tad kopā cepam piparkūkas, smaržo visa māja. Poļu veikalos var nopirkt tikai ko līdzīgu piparkūkām. Vēl man somā ir kāds mājražotāju siers ar sēkliņām, augļiem, konfektes,” pastāsta Gunta. Ciemošanās reizēs viņa savē-

jos palutina ar pašas ceptu torti. “Gan Anglijā, gan Īrijā cep Ziemassvētku kūkus, arī tortes no kēksa mīklas. Viņi daudz lieto miežu miltus, kas mums diez ko negaršo. Kad izcepu biskvītu no kviešu miltiem, kaimiņi brīnās, kā var būt kas tik garšīgs. Katrai tautai savas tradīcijas,” pārdomās dalās Gunta.

Viņa savējiem, kas dzīvo ārzemēs, sadāvinājusi dažādus adījumu. Šalles ar auseklīšiem visiem ļoti patikušas. “Tā kā pati neadu, pasūtu meistarei. Dēlam vilnas zeķes katru gadu ir laba dāvana. Mazdēlam, kuram divarpus gadu, aizvedu adītu cepurīti, kostīmu, cimdiņus, zeķī-

tes. Tur tādu nav, ir tikai rūpnieciski ražojumi. Adījumos ir tāds mīļums un siltums,” saka Gunta un piebilst, ka tas, kas atvests no mājām, vienmēr ir īpašs. Bērni pēc ciemošanās Latvijā savukārt ceļasomās allaž noteikti liek medu. □

Psiholoģe ANTRA KRASNĀ:

“Etniskā identitāte ir cilvēka jūtas un domas par savu grupu, tautu, nāciju, - tas nav nekas „ārpus mums”. Etnisko identitāti nevienam nevar ne aizdot vai aizņem-

ties, ne atdot vai paņemt atpakaļ. To var tikai sargāt, stiprināt un bagātināt, lai nepazaudētu SEVI, - esot savā zemē vai svešumā, cieši turoties pie savām saknēm vai ļaujoties globalizācijas vējiem.”

(žurnāls “Psiholoģijas Pasaule”,
2005., decembris)

Lappusi sagatavojusi
SARMĪTE FELDMANE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds